О.Є. Златогорський, В.Г. Баюк

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСАДУ ЛІТОПИСНОГО ГОРОДИЩА ЖИДИЧИН У 2009 р.

In 2009, at «posad» (trading quarter) of a mentioned in chronicle Zhydychyn hill-fort an area of 84 m² to the south-east from the St. Mykola Monastery was excavated. A husbandry pit of the Early Slavic period, a cultural layers of Pomorska culture, of the Ancient Rus period of the 10th and 11th c., and of the Late Mediaeval period were uncovered. It is stated, that in the Ancient Rus period the settlement belonged to the northern suburbs of Luchesk.

Розкопки здійснено на території с. Жидичин Ківерцівського р-ну Волинської обл., відомому в історіографії за кількома пам'ятками. На високому мисі старого русла Стиру — давньоруське (XI—XIII ст.) городище розміром 60 × 20 м, укріплене з напольного боку ровом і валом, вперше згадане в Іпатіївському літописі під 1227 р. У 1962 р. його обстежив П.А. Раппопорт. Біля городища — давньоруське поселення XI—XIII ст., обстежене М. Кучінком, Г. Охріменком та І. Майданець. На північ від села — поселення стжижовської, тшинецько-комарівської культур і XII—XIII ст. (розвідки В. Коноплі 1993 р.). У 2008 р. на місці будівництва дитячого садка досліджено частину житла XII—XIII ст. і споруду з залишками залізоробного горна та колекцією гончарних сопел.

Досліджена 2009 р. ділянка розташована на високому правому корінному березі р. Стир за 1,0 км на захід від городища (літописного Жидичина) та за 0,7 км на південний схід від Миколаївського монастиря, згаданого в літописі під 1227 роком. У передбаченому під забудову місці закладено розкоп площею 84 м². Зафіксовано плавне підвищення рівня материка із заходу на схід та північний схід, перепад висоти протягом 10 м на північ від R становив 0,15 м, на схід — 0,25 м. Стратиграфія: до 0,15 м — дерн; 0,15—0,35 м — орний шар, у якому траплялися матеріали пізнього середньовіччя та кістки тварин; 0,35—0,45 м — непорушений шар піщаного ґрунту, насичений значною кількістю матеріалів часу Київської Русі та незначною кількістю ліпної кераміки ранішого часу; 0,45—0,60 м — шар світлого піщаного ґрунту із знахідками ліпної кераміки; 0,6—0,7 м — жовтий передматериковий шар, що переходив у материковий пісок (тут і далі глибини подано від R).

Господарська яма 1 зафіксована на глибині 0,6 м. Мала овальну в плані форму, видовжена по лінії захід—схід. Стіни прямовисні, ближче до дна розширювалися. Глибина ями 0,66 м, розміри зверху 1,25 × 1,00 м, по дну 1,37 × 1,15 м. На дні та в нижній частині стін є сліди обпалу.

Яму заповнював сірий супіщаний ґрунт, насичений численними фрагментами кісток, уламками гончарної та ліпної кераміки. Гончарну представлено фрагментом вінець «курганного типу» з гострим краєм, тісто якісне, випал добрий, датується XI ст. Він, мабуть, потрапив у заповнення ями з культурного шару, оскільки основним матеріалом була ліпна грубостінна кераміка низької якості культури Лука-Райковецька. Фрагмент вінця з дна має горизонтально зрізаний і ледь відігнутий край (рис. 1, *6*). Відсутність виробів, поправлених на гончарному колі, дозволяє датувати яму раннім її етапом (VIII—IX ст.).

В культурному шарі виявлено різночасовий матеріал. Ліпна кераміка представлена фрагментами горщиків брунатного кольору зі значними домішками в тісті культури Лука-Райковецька і грубостінним посудом з рустованими стінками брунатного і чорного кольорів поморської культури.

Численніші фрагменти гончарного посуду походять від кераміки «курганного типу» з потовщеними вінцями двох типів: 1) з гострим відтягнутим донизу краєм, такий посуд датується кінцем X — першою половиною XI ст.;

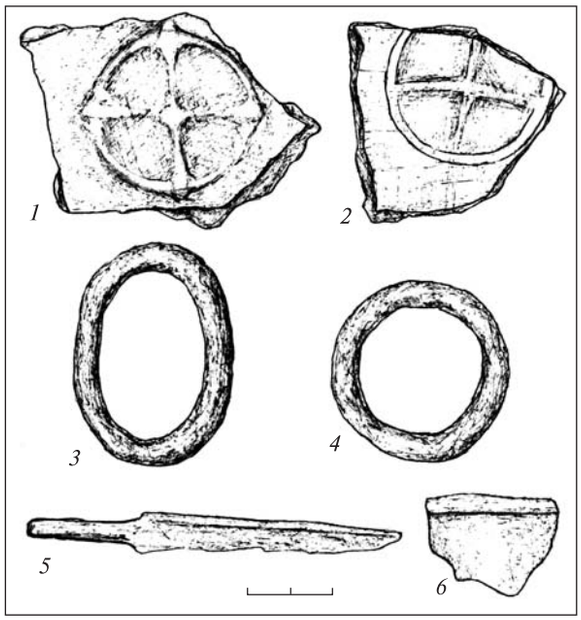

Рис. 1. Жидичин, знахідки: *1, 2, 6* — кераміка; *3, 4, 5* — метал

2) з плавним краєм, манжет приліплений до стінки, датується така кераміка першою половиною XI ст. Дві посудини належать до іншого типу — вони мають вертикальну шийку та прямо зрізаний край вінця. Подібні датують кінцем X — першою половиною XI ст.

Трапилися також фрагменти якісної тонкостінної кераміки XIV ст. з прямим високим гофрованим вінцем, з внутрішнього боку прослідковується заглиблення під покришку.

До XV ст. відноситься фрагмент якісної посудини з ручкою, пряме вінце відігнуте та косо зрізане. Ручку припасували до вже готового виробу, а стики досить грубо загладили пальцем.

Незначною кількістю фрагментів представлена задимлена тонкостінна кераміка з високими слабковідігнутими та скошеними всередину вінцями і з валикоподібним вінцем із врізними паралельними та скісними насічками на вінцях. Вироби якісні, темні. Датуються XVI—XVII ст.

На денцях гончарних горщиків трапилися клейма — два доброї та два середньої збереженості. Це хрест з випуклими кінцями і серединою, вписаний у коло (рис. 1, *1*), стилізоване колесо (рис. 1, *2*), хрест із заламаними двома сторонами і стилізований знак сонця, вписаний у коло.

Нагадаємо, що рельєфні зображення на денцях, подібні до описаних, виявлені під час розкопок 2008 року поруч із монастирем, а також при дослідженні дитинця та передмість Лучеська, у заповненні споруди 3 повністю розкопаного неукріпленого поселення на південно-східній околиці міста, а також у споріднених з західноволинськими комплексах Подніпров'я.

Вироби з заліза представлено фрагментом верхньої частини дужки від відра завдовжки 17,5 см, кільцями від вудил круглої та овальної форми, внутрішній діаметр відповідно 3,5 та 3,0—4,5 см, діаметр перетину 0,7 см (рис. 1, *3*, *4*), черешковим ножем з прямою спинкою (рис. 1, *5*) і фрагментом гризла. В давньоруському шарі знайдено бронзове скроневе округле кільце з незімкненими кінцями, діаметр 4,5 см.